

ARXIV

DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE TERRASSA

ANY IV - SEGONA EPOCA

SEPTEMBRE - OCTUBRE DE 1922 :: N.º 19

SUMARI:

TEXT: Església Parroquial del Sant Esperit de Terrassa.—Nova tasca.—Exposició Gràfica d'Etnografia de Catalunya.—Crònica.—Excursions fetes.—Del Centre Excursionista Barcelonetà.—De l'Escola d'istiu de Fotografia de la Mancomunitat.—
Anunci d'excursions, per a octubre i novembre.

REDACCIÓ I ADMINISTRACIÓ: SANT ANTONI, 64

ASSEGURANCES CAPELLA

Vida :: Incendis :: Marítims :: Accidents, etc.

- DESPATX: ST. JOSEP, 49. - TELÈF. 5709

CAMISERIA D'EN

Gaspar Vacarisas

Bon assortit en camises d'esport :: Especialitat a mida

Font-vella, 4 i 6 :: Telèf. 5993

Armengol i Costa

DROGUES :: COMESTIBLES
PERFUMERIA :: FOTOGRAFIA
VINS

Rambla d'Egara, 215 * Telèfon, 5966

VICTORIA

HOTEL-RESTAURANT

SERVEI A LA CARTA I COBERT :: COBERTS ESPECIALS A 6 PTES.
VI COMPRES :: SALÓ PER A BANQUETS :: SERVEIS A DOMICILI

SANT PERE, 52 * TELÈFON, 5612

TURU-BAR

LICORS DE LES PRINCIPALS MARQUES

: REFRESCS DE TOTES CLASSES :

CARRER MAJOR, 60 :: TELÈFON 5925

*(Enfront a l'Estació dels
Ferrocarriis de Catalunya)*

SASTRERIA A MIDA D'EN

JAUME PASTALLÉ

RUTLLA, 48

ÚLTIMES NOVELTATS AMB
GÈNERES I FIGURINS

F. Ubach Daví

PUES I LLIÇOS I ACCESSORIS
PER A LA INDÚSTRIA TEXTIL
ST. QUIRSE, 10 :: TELÈF. 5897

ARXIV

DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE TERRASSA

ANY IV

SEGONA ÈPOCA

SEPTEMBRE - OCTUBRE 1922

NÚM. 19

ESGLÉSIA PARROQUIAL DEL SANT ESPERIT DE TERRASSA

Església La iniciativa d'edificar el nostre temple parroquial del Sant Esperit, parteix d'un Consell general, tingut en el 15 de Juliol de l'any 1543, de tots els parroquians de la vila de Sant Pere i els de la vila de Terrassa, presidits per N'Honorat de Montanyans i essent allavors batlle N'Antic Parellada, en quin consell acordaren per 72 vots en pro i 42 en contra, la construcció de l'actual Església.

Tenia aleshores la vila de Terrassa, només que unes 700 cases amb uns 2.500 habitants, segons consta en un cens realitzat en el regnat de Felip II en l'any 1562. No es poden establir comparacions del nostre temps amb el d'aquella època, però hem d'admirar la fe i empena d'aquells vilatans, a l'aixecar un temple d'una cabuda i proporcions, com són les de l'Església Parroquial del Sant Esperit.

Aquesta església tingué per primitiva antecessora en el segle XV, i en la vila de Terrassa, una petita església nomenada del Roser i de Sant Fruitós, situada en la pròpia plaça de la vila; precisament l'acta del Consell de què havem parlat, diu que fou tingut previ repicament de campanes de l'Església de Sant Fruitós. Els filigresos de la vila de Terrassa tenien aleshores per parròquia seva, la de Santa Maria de Sant Pere.

Més tard, en el segle XVI, desapareix l'església de Sant Fruitós i comença ja a parlar-se de l'església vella del Sant Esperit. Així trobem que en el 19 d'Agost de l'any 1539, o siguin quatre anys abans de l'acord de l'edificació de l'actual església, es confereixen poders a n'En Jaume Trullàs i En Rafel Doms, obrers de la parròquia del Sant Esperit, per a què encarreguin la construcció del Sant Sepulcre. A més, en el Llibre I de Baptismes de la parròquia, es troba que es feu el trasllat del Santíssim Sagrament de l'Església vella del Sant Esperit, a l'església nova.

Aquesta església fou nomenada solament del Sant Esperit, fins el 24 de Març del 1601, que el bisbe de Barcelona erigí la Parroquial terrassenca, baix l'advocació dels Sants Esperit i Sant Pere, en record de la unió realitzada segons la disposició del 25 de Maig de 1597, donada pel Papa Climent VIII, en la que facultà per a traslladar el Priorat i Comunitat de Santa Maria del veí poble de Sant Pere (que l'anomenaven forà) a la nova església de Terrassa. En els nostres temps s'ha deixat de nomenar de Sant Pere, restant com en la seva època primitiva, el nom del Sant Esperit.

La nostra Església és d'una sola nau de 14'50 m. d'amplada, més la fondària dels seus altars laterals, per 44'50 de llarg amb els 7'50 de presbiteri i altres 4 del chor que segueix fins arribar a l'absis.

El començament de les obres de la nova Església del Sant Esperit, el data el malaguanyat historiador i compatrici en Soler i Palet en el 1543, o sigui en el mateix any de la celebració del descrit Consell, i altres autors en el 1548, o siguin cinc anys més tard. Les obres del Chor central es realitzaren en el 1567. L'església s'engrandí en el 1573, amb la donació que de tot el terreny del perímetre actual feu el mercader terrassenc de Barcelona, en Mossèn Doms.

El mestre d'obres de l'església durant l'any 1575 fou en P. Pomés i en el 1579 en Jou. El temple no el veiem consagrat fins el 1601 o sigui als 58 anys d'iniciar la seva construcció. L'església ja del tot acabada fou beneïda per l'Abad de Montserrat Fr. Josep Costa, fill de Terrassa, en l'any 1621.

L'antic campanar fou acabat en l'any 1674 i la seva reconstrucció, amb el seu actual acabament i els suports metàl·lics de les campanes del rellotge, fou realitzada pel constructor en Joan Perich en l'any 1893.

El començament de la Casa Prioral és del 1766. En el 1833 es

feu desaparèixer el chor que hi havia en el centre de l'església i que li donava l'aspecte dels que encara avui guarden les catedrals.

El primer rellotge pagat per subscripció popular, i fabricat a Morey (França) fou col·locat en l'any 1871.

Deixem-nos d'altres dades històriques de l'església i anem a conèixer, perquè són en extrem interessants, certes disposicions i pactes per a recollir diners per a la construcció d'aquest temple. En el Març de l'any 1560, el batlle de la vila imposa multes als que blasfemen, destinant el que es recauda, per a l'obra de l'església del Sant Esperit; en el 16 de Juny de 1561, a l'objecte d'obtenir cabals per a la construcció de dita església, el Consell general de la Universitat de la vila (l'Ajuntament) ven per 31 mil lliures barcelonines la Torre i el Palau antic dels Templaris, situat en la Plaça Major, a En Pere Fices, senyor del Castell de la vila; pel mateix objecte, més tard, en l'any 1574, el Consell General de la vila determina, s'emmatlleu 500 lliures a *for de censal*, donant poders per a fer-ho als consellers Francesc Ramoneda, Antoni Colomer i Antoni Joan Rodó; en el 1577, la Universitat de la vila disposa que els lloguers de les cases enfront de la plaça, en dies de fira i mercats, els cobrin els obrers de l'església; els consellers de la vila en l'any 1625, acorden crear un impost sobre la carn a fi d'obtenir cabals per a la construcció de l'altar major, i els mestres de cases en el Setembre del 1635, augmenten els jornals dels operaris i fan pagar un dret que el cobra l'Església al qui vagi a buscar paletes fora de la vila.

Altar Major

Veiem ara ço de més notable que enclou per dintre l'església parroquial, perquè per fora és pobre de solemnitat. Sobressurt en primer terme, l'imponent retaule barroc que cobreix tota l'amplada i alçada del presbiteri, exemplar notabilíssim per la seva grandiositat i la profusió de sa escultura que reuneix varis fragments i detalls magnífics. Fou contractat en el 18 de Novembre de 1699, al mestre Joan Mompeó, escultor de Barcelona, donant-li a n'aquest artista, per la fabricació de dit retaule de 100 palms d'alçada i 68 d'ample, 6.000 lliures barcelonines, en varies partides, durant el seu treball i 100 dobles d'or després d'acabat i acceptat pels pèrits. Els documents de dit contracte foren publicats pel difunt historiador Ventalló, en el nostre Arxiu d'Estudis de Febrer i Abril-Maig del 1912. L'artista es comprometé a fabricar-lo dins el plaç de divuit anys

i en el dit contracte se senyala que «si Joan Mompeó morís abans de acabar lo dit retaule, pugui continuar-lo són fill si és hàbil, o sinó el Consell nomenarà altre oficial per a continuar el retaule.»

Sentat sobre sòcals en els quins hi han empotrats uns atletes de tamany natural, l'altar es desenrotlla replè de figures simbòliques, flors i fruites i atribuïts amb molt encertada disposició, formant tres cossos amb tres pisos, quins dos primers d'aquests són notabilíssims. El cos central, dividit en altres tres, ofereix l'aspecte d'un tríptic mig obert i en ells hi ha en relleus, magnífiques escenes del martiri de Sant Pere i de les vides de Jesús i Maria. En la cornisa intermitja, entre els baixos i el primer pis, hi han uns quadres de relleu formosíssims. Les imatges que constitueixen la *Pentecostès*, grup que presideix el retaule, la de Sant Pere que està sobre i les del costat de Sant Roc i Sant Sebastià, són molt acceptables. Aquestes tres imatges són anteriors al retaule, com ja veurem, El tercer pis i l'acabament de l'altar, són uns afegits bastant inferiors.

En aquest retaule, hi han evidentment les mans de dos diferents escultors, com se'n dedueix, no sols de les distintes qualitats d'estil i de *talla*, sinó que també de les dades del nomenat contracte. Posteriorment, com tots recordareu, ha sigut dorat.

Aquí precisament, cal recordar aquella famosa campanya del Gener de 1912, portada pel nostre Centre Excursionista, a l'oposar-se a la reforma que es pretenia realitzar en dit retaule. Aquelles hores de febrilitat i entusiasme, en les que els nostres consocios dirigiren cartes i fotografies de l'altar, a les més eminents autoritats artístiques i arqueològiques de Catalunya; aquell valent manifest en defensa del valor artístic de l'altar, i, finalment, la visita a la primera autoritat eclesiàstica del nostre bisbat, encengueren malhauradament certes passions, però, sortosament, feu que avui pugui ésser contemplat amb tota sa integritat el nostre magnífic altar major.

Parlem ara, així per alt, de l'època de l'altar major, abans de construir l'actual retaule barroc. En la descripció de la Visita Episcopal a l'església del Sant Esperit, consta que al 16 de Desembre de 1580, només hi havia «de bulto» a l'altar major, la imatge de la Mare de Déu amb són fill, tot daurat, tenint al fons una tela pintada amb l'Esperit Sant i els Apòstols i, més avall, un Sant Crist de fusta, el qual, segons la visita de l'any 1606, tenia a cada costat les imatges de Sant Pere i Sant Pau.

Segons un Consell de la vila en el 1624, es determinà adquirir una imatge de Sant Pere per a l'altar major, divent ésser de tauló; i en un altre Consell va acordar-se que a més de dita imatge, es fes de bulto la de Sant Sebastià. La una i l'altre es veuen en el retaule.

Crist Jacent

Anem a descriure la més antiga i excel·lent obra esculptural, el Crist Jacent, joia que es guarda, en la cripta oberta *exprofés*, sota del presbiteri.

El bellíssim *Sant Sepulcre* d'alabastre fou pagat pels parroquians de Sant Pere i de Terrassà en 273 lliures barcelonines, a l'excel·lent escultor de Barcelona en Martín Díaz de Liatçosolo o Liazasolo, qui l'executà de l'any 1539 al 1544. Al volt del Crist Jacent de tamany natural, es veuen altres set figures, també d'alabastre, presidides per la Mare del Redemptor, que, desconsolada, se sosté amb Sant Joan. Les demés escultures representen a Maria Magdalena, Maria Cleofé, Maria Salomé, Josep d'Arimatea i Nicodemus; les primeres cinc de bust i les altres dues de cos sencer.

El Crist és una acabada obra d'esculptura del Renaixement; el treball anatòmic és realista i senzillament admirable. El grup de la Verge i Sant Joan és interessant, expressiu i molt ben modelat. Les tres Maries no estan a la seva altura, però són recomanables. Les menys perfectes són les de Sant Josep i Nicodemus.

El seu autor en Martín Díaz, escultor, se'l suposa fill d'en Pere Díaz, l'argenter, conegut amb el sobre nom de «El Català» que a mitjans del segle XV tenia gran fama a Roma. El mateix escultor també executà el retaule de l'Església de Sant Just i Sants Pastors, de Barcelona, i en l'any 1535 fou cridat per *visurar* el retaule de Poblet. En alguns documents se l'anomenava Martín Díez de Hatza o també de Aliaga.

Altar del Sant Crist

L'altar de la Capella del Sant Crist és un perfecte exemplar de l'arquitectura del segle XVII, costejat en 1670 pel ja nomenat senyor En Pere de Fices, qui feu esculpir el seu escut al peu del retaule, com també es troba en els quadres de majòlica que hi han en els plafons del claustre de l'Hospital. L'escultor d'aquest altar fou en Pere Serra de Barcelona.

En el seu camaril hi ha el Sant Crist molt venerat, modernament transformat o restaurat de nou en temps del Prior Mossèn Heribert Font, essent administradors els senyors Sagret i Parellada. (Any 1885).

L'antic Sant Crist, era probablement molt més antic que el retaule actual, i d'ell, que la gent deia era germà del de Balaguer, se'n conten curioses llegendes.

S'han de fer notar les bones pintures de la cúpula de la capella del Sant Crist dels últims del segle XVIII als principis del XIX; també aquí cal indicar unes dades de l'antic orgue, instal·lat sobre l'altar del Sant Crist; en el Juliol de l'any 1629, l'Ajuntament acordà contribuir a la construcció de dit orgue amb 6 mil lliures barcelonines i fou construïda en 1646 per en Bordons.

L'actual orgue construït per en Vilardebó, fou instal·lat en el lloc que avui ocupa, en l'any 1882.

Altar del Roser

L'altar de Nostra Dona del Roser, fou construït pel notable escultor barceloní N'Agustí Pujol en 1635, essent una magnífica obra d'art en el seu ordre. En la relació de la visita Episcopal feta en el 7 de Gener de dit any a la parroquial església, essent Prior d'ella el Reverend Joan Tapia es transcriu: Retaule de fusta encara no ungit, amb imatges fetes amb excel·lent artífici i polidesa de mà de N'Agustí Pujol, i al mig una imatge de Maria Santíssima feta amb perfecta cura. Per aquesta relació es veu que aquesta obra d'art feia poc que havia sigut executada. Per allà el 1884 o 85 va *restaurar-se*, i amb aital motiu es va fer desaparèixer la imatge central, posant-hi una altra Verge del Roser, obra de l'escultor terrassenc en Pau Rodó, resident a Cantarets. En conjunt és un magnífic i ric altar barroc, amb relleus corresponents als quinze misteris del Rosari, dels quals es poden contemplar amb detall pels esplèndits clixés del traçut fotogràfic de la Mancomunitat En Jaume Ribera, la visita de la Verge a Santa Blissabet, l'adoració dels pastors, l'oració a l'hort, l'açotament a la columna, la resurrecció i l'ascensió del Senyor i la presentació del Crist a Pilat.

Altres altars

L'altar de la Concepció, abans de Sant Miquel, a càrrec del Gremi de Teixidors, fou costejat en 1894 pels consorts Ubach, essent el seu projecte de l'arquitecte en Joan Martorell i les seves imatges d'en Llimona, així com la de Sant Josep, en l'altar del seu nom, és del ja nomenat escultor terrassenc Rodó i Samaranc, autor també d'un magnífic Crist de l'oratori de la casa de N'Alfons Sala; dit escultor morí l'any 1893.

Els altars del Carme i Sant Cristòfol poc tenen de particular; aquest últim fou entregat a la Confraria dels sabaters en el maig de l'any 1620.

L'altar de Nostra Dona de Montserrat fou fundat per un altre mercader de Terrassa aveïnat a Barcelona, P. Joan Llobet, en 1644 i quin escut es veu en els baixos del mateix. L'altar es construí en 1687 baix el títol del Salvador, representat en un relleu que avui es guarda, en el chor anterior de l'altar major, i fou encarregat al mestre de cases terrassenc En Guillém Martell pel tipu de 1450 lliures. Avui se nomena de la Verge de Montserrat per haver-s'hi colocat la seva imatge en el centre de l'altar, en l'any 1880.

L'altar del costat de la capella del Sant Crist, nomenat de Sant Lluc, d'istil greco-romà, encara que té una data poc antiga, la del 1793, les seves pintures o requadres del segle XVII, són excel·lents.

La capella del Santíssim Sagrament, guarda una bona pintura del *Cenacle*, obra feta en 1850, molt probable per un altre artista terrassenc, el pintor Francesc Torres; sembla que la decoració primitiva de la capella, així com la reixa i altar, foren costejats per en Joaquim Galfí.

En l'any 1890 els parroquians costejaren l'altar del Sagrat Cor, obra de l'arquitecte Martorell i la seva formosa imatge de l'escultor Llimona.

En l'altar de Sant Antoni hi havia hagut la Confraria i Gremi dels *Peraïres* (antics teixidors). El reixat de l'altar major fou construït en 1885 per En Fcs. Marcet.

I ja no resta res més que unes pintures dels segles XVI i XVII que es guarden en la sagristia, com també relicaris, mobles i casulles dels dits segles.

Nova façana

I per acabar, després d'examinar tot lo antic, resta parlar de ço més modern. Passem per alt les noves trones i parlem de la nova façana de l'església parroquial.

Les bases per al concurs de «ante-projectes» foren publicades en el Febrer del 1917; aquestes senyalaven que «el cost total en absolut de la obra no pot passar de *dues centes a dues centes cinquanta mil pessetes*, a més es recomenava que l'istil fos el gòtic, i de cap manera fos enrunada la paret mestre que porta el rosetó, i la Junta convocadora demanava una sala gran per a juntes i sessions.

En aquestes condicions, previ el fallo de tres Arquitectes, l'un

nomenat pel senyor Bisbe, l'altre per la M.ltre. Junta de Obra i l'altre per l'Associació d'Arquitectes de Catalunya, s'escollí l'avant-projecte de l'arquitecte En Soler i March, que és el que convenientment adaptat, s'està aixecant.

Als socis del Centre Excursionista de Terrassa, quin amor a l'Art, es manifestà defensant el patrimoni artístic de la nostra església parroquial, no ens resta altra tasca que esperar que la part arquitectoral de la nova façana correspongui a la obra modesta, però valenta, del nostre temple, i que la part esculptòrica ens recordi la bellesa de figura i línies del Crist Jacent i imatges del retaule barroc de l'Altar Major.

Ciutat, Setembre 1922.

NOVA TASCA

A Catalunya, cada dia sentim el caliu d'una nova flama i el pessigolleig d'un nou desig. Ara mateix, a judicar per les Bases de l'*Exposició Gràfica d'Etnografia de Catalunya*, veiem com se'ns afina l'esperit, i com, cada vegada més, seguim el camí de retrobar-nos, per mitjà de les recerques i exploracions de nosaltres mateixos.

Publiquem amb veritable complacència el Cartell que se'ns ha remés, i ens creiem obligats a què el «Centre Excursionista» de Terrassa hi porti la seva cooperació, d'una manera ferma i decidida.

Troblem que hi ha una manca de temps per a fer una feina completa, car l'horitzó a seguir és immens, i és hora ja de què del nostre Vallès no se'n desconeixi res en cap aspecte.

Els reculls folk-lòrics no s'han fet, i es perden llastimosament les cançons del poble, en la pols de l'oblit. Cal salvar el que es pugui i organitzar la creuada per a treballar a n'aquest fi.

L'enigmística popular està encara per començar; els aforismes es perden; la tecnologia popular no la recull ningú, essent una riquesa

que es malmena; les festes tradicionals queden borroses; les narracions i rondalles, es deixen de banda, i tot aquest oblit fa que el poble es desfiguri sense la flama del record.

Una secció del nostre «Centre» que pot treballar de valent en aquesta obra és la de Fotografia, car es compten amb bons elements que mantes vegades han demostrat el que poden i el que valen. Un dibuix sempre val més que una narració; les festes populars, els jocs d'infants, les danses, els tipos del poble i els muntanyencs, si la descripció no va acompanyada de la fotografia és una cosa incompleta.

Aquesta és la nova tasca que d'una manera imperiosa ens queda reclamada. Cal que cada soci es fixi en les bases de l'*Exposició Gràfica d'Etnografia de Catalunya* que publiquem i trïi la seva feina.

Ningú s'hi pot negar quan se li reclami el seu concurs.

Promptament es convidarà a una reunió a diferents elements del Centre a fi d'orientar els nostres propòsits, i estem persuadits que, amb un esforç, el paper que representarem en la futura Exposició de l'any 1923, ens deixarà satisfets de la tasca realitzada.

Exposició Gràfica d'Etnografia de Catalunya

BASES

1.ª L'Exposició Gràfica d'Etnografia de Catalunya tindrà per objecte donar una idea tan justa i extensa com permeti l'estat actual de les recerques etnogràfiques, del subjecte i de la vida del poble català i sa cultura tradicional en tots aquells aspectes que més avall s'enumeren.

2.ª L'Exposició constarà d'objectes i de gràfics, el valor dels quals sigui preferentment documental, sense excloure, però, aquells altres d'interès artístic que en casos especials puguin semblar oportuns.

tuns. Així, doncs, a més dels objectes, s'exhibiran fotografies, dibuixos, croquis, plànols, antics gravats, fulls populars, etc.

3.ª Ultra fotografies o dibuixos, també convé trametre, per a ésser exposats, els objectes mateixos, especialment si no són de dimensions massa grosses. Si els objectes fossin de tal naturalesa que llur transport hagués de causar despeses, tingui's la bondat d'avisar amb temps a l'«Arxiu d'Etnografia i Folklore de Catalunya». Aquest, previ acord, abonarà les despeses.

4.ª Cada gràfic o objecte que es remeti a l'«Arxiu» per a ésser exhibit a l'Exposició anirà acompanyat d'unes indicacions fetes en cèdula separada, que compreguin: a) el nom de l'expositor i de l'autor de la fotografia, dibuix, etc. o del col·lector de l'objecte; b) l'explicació de l'assumpte representat en el gràfic o de l'ús de l'objecte, amb tots els detalls essencials, però redactada d'una manera concisa; c) lloc i data en què fou tirada la fotografia, fet el dibuix o adquirit l'objecte; d) les demés observacions que l'expositor cregui necessàries per a la millor intel·ligència del document. Tractant-se d'objectes, s'expressarà llur denominació típica local, com també la de cadascuna de llurs parts.

5.ª Per a totes les demés indicacions de caràcter general, consulti's el «Manual per a recerques d'Etnografia de Catalunya» editat per l'«Arxiu», i especialment les instruccions sobre *tipus* (pàgs. 47-48 i 64-66), sobre *gràfics* (pàgs. 33-38) i sobre *objectes* (pàgs. 39-46).

6.ª Tots els gràfics o objectes han d'ésser tramesos abans del 31 de desembre de 1922 al Director de l'«Arxiu d'Etnografia i Folklore de Catalunya», Facultat de Filosofia i Lletres, Universitat de Barcelona.

L'«Arxiu» lliurarà als expositors un resguard dels materials rebuts.

7.ª L'Exposició tindrà efecte durant el prop vivent hivern de 1923. L'«Arxiu» avisarà oportunament la data de sa celebració, així com la de la clausura, perquè els expositors puguin, mitjançant la presentació del corresponent resguard, recollir els materials exposats

TEMES

Per tal de guiar les persones que desitgin concórrer a l'Exposició respecte a les matèries que hi entraran, presentem a continuació—extrets de l'abans esmentat «Manual», amb lleus variants—unes indica-

cions sobre tipus tradicionals i antropològics i una llista sistemàtica de temes, referents als quals poden ésser tramesos fotografies, dibuixos, croquis, etc., i els mateixos objectes.

A) Tipus Tradicionals i Antropològics

1. Heu's aquí una ràpida enumeració de tipus tradicionals: pastors, vaquers, eugassers, carboners, llenyataires, guardaboscors, traginers, contrabandistes, carreters, tartaners, velles-filoses, mestresses de casa, hereus, pubilles, cabalers, onclels, saludadors, cantaires tradicionals, pavordes, majorals, el batlle, el nunci, el campaner, l'escollà, l'enterramorts, l'ermità, caçadors d'ofici (sobretot els furtius), pescadors de riu, gent de mar, caps de colla (de treballades, de la festa major, de renyines, etc.), hostalers, consellers populars. etc.

Constitueixen un capítol especial els tipus ambulants, els rodamons, els passavolants: marxants, esmolets, adobacossis, adobaparaigües, drapaires, «plataioros», cistellers, herbolaris transhumants, els pobres d'ofici de la mateixa comarca o de llunyanes terres, etc. Transcrigui's llur *crit del carrer*, i no sols la lletra sinó també la tonada si és possible.

De cada tipus fotografiat, a més dels noms i motiu, professió o ocupació, es procurarà descriure els seus caràcters físics, de conformitat amb la *fitxa antropològico-fotogràfica* reproduïda en el «Manual» (pàg. 48), i també els seus trets psicològics essencials, acompanyant una breu *biografia* (vegin-se pàgs. 61-63).

2. Gestos tradicionals: de la mainada, dels adults, de la gent gran, segons el sexe, de les diverses classes socials, etc. Indiquin-se els sentiments primitius que expressen (ira, despit, burla, menyspreu, advertiment, etc.), consignant llur denominació típica local. (Vegi's el «Manual», pàgs. 58 i 59 i Apèndix II.)

3. Actituds: de pescadors, pastors, pagesos, menestrals, etc., observats en la feina quotidiana o fora de l'ocupació. (Vegi's el «Manual», pàgs. 59 i 60 i els Apèndixs, VII, VIII i IX.)

4. Fotografies estrictament antropològiques. (Vegin-se les instruccions del «Manual», pàgs. 47 i 48.)

B) Cultura Tradicional

1) *Agençament corporal*

1. La indumentària. Antics vestits típics de diari i de festa; vestits propis de cada ofici, edat o classe social. Calçat (espadenyes, socs, esclops, sabates, etc.). Barrets, barretines, gorres, mocador al cap, etc. Mantellines, mantells, cadutxes, còfies, etc. Mantes, tapabocues, alforges.

2. L'ornament personal. Models de pentinats (segons les edats, el sexe i la condició social: trenats, rinxols; barba, bigoti, patilles, etc.). Joies (pintes, agulles, arracades, cadenes, anells, etc.). Bastons. Tatuatge.

2) *La infància*

1. La indumentària. Bolquers, maneres de faixar, vestits, etc. Gorres de cop, rotllanes, etc. Caminadors, polleres, etc. Bergansins. Amulets.

2. Jocs i joguines d'infants.

3. L'escola. Carteres. Labors. Marques de propietat dels llibres. Càstigs (palmeta, orelles de ruc, etc.)

3) *L'habitació i la vida domèstica*

1. Les construccions. Fotografies, plànols i models, en escala reduïda, de masies. Cabanes de bosquerols, pagesos, pastors, mariners, etc. Galliners, colomars, estables, etc. Molins, forns, sitges, ponts, etc. Ornamentació externa de la casa: portes, balcons, baranes, brancals, panys, picadors, penells, xemeneies, etc. Esgrafiats, pintures murals, inscripcions, etc. Rellotges de sol.

2. El mobiliari de la casa i de les seves diferents peces (llits, caixes de núvia, escons, armaris, etc.). La llar i la cuina. Els calemàstecs o cremalls, etc. Pastera. Forn i aparells per a enfornar. Atuell de cuina (metàl·lics, de terrissa, de fusta, etc.). Calefacció i il·luminació domèstica (braser, *burro*, frare, etc.; teieres, llums d'oli, llumeneres, llantions, llanternes, etc.).

3. L'alimentació: models de coques, pans, tortells, etc. Eines

per a la matança del porc, i atuellis per a conservar-ne la carn. Indústries domèstiques i llurs aparells (rentar i planxar, fabricació del formatge, mantega, etc.)

4) *L'art popular*

1. Treballs d'escultura o decoració en fusta, os, banya, etc. (collars de bestiar, salers, etc.). Pintura. Gravats populars.
2. Instruments músics populars.
3. Representacions dramàtiques populars (vestits, símbols, etc.). Putxinel·lis. Ombres xineses.

5) *Religiositat popular*

Objectes del culte popular. Medalles. Records de romiatges. Vestits de processons. Misteris. Creus, imatges. Reliquiaris, ex-votos, promences. Almorratxes, bacines, etc. Fotografies de processons o d'altres cerimònies religioses populars. Gravats populars de caràcter religiós (estampes, novenes, goigs...)

6) *Màgia*

Objectes màgics. Procediments per a endevinar (plom fós tirat a l'aigua, jocs de cartes, etc.). Amulets i talismans. Llibres de màgia, d'endevinar somnis, roda de la fortuna, etc.

7) *Medicina popular*

Instruments, remeis, filtres, amulets, etc. Farmàcia.

8) *Vida social i jurídica*

1. Insígnies del batlle, regidors, jutge, agutzil, pregoner, etc. Antics instruments penals (ceps, argolles, etc.). El sorteig i l'exèrcit (amulets per a treure número alt, contra les bales, etc.). Pesos i mesures. Bastons per a portar els comptes.
2. Insígnies de gremis, confraries i germandats (banderes, tambors, panderos, etc.).
3. Fotografies d'aspectes de fires i mercats (parades, firaires, entreteniments, etc.).

9) *Les jornades de la vida*

1. Objectes de bateig (vestits de l'infant, evangelis, ciris, cante-
rets de cristall, sal, etc.). Fotografies d'escenes de bateig.
2. Objectes de bodes (vestits, corones, presents, cintes per a
barrar el pas, etc.). Fotografies d'escenes de bodes (la comitiva, els
nuvis; acompanyants; dances, etc.).
3. Objectes funeraris (esteles, lápides, ofrenes, cistells per a
ofrenes, dol, etc.). Fotografies d'enterraments.

10) *Ocupacions i tecnologia populars*

1. Caça. Trampes, reclams, gàbies, rateres, etc.
2. Pesca. Barques, xarxes, ormeigs, hams, etc.
3. Navegació. Models d'embarcacions, remes, veles, banderes,
àncores, antic instrumental. Oficis auxiliars: mestres d'aixa, xarxers,
etc.; llurs eines.
4. Pastors. Marques de propietat en el ramat. Collars del bestiar
i dels gossos. Esquelles. Amulets que porten les bèsties a sobre o que
es posen al corral. Vestits de pastor. Bastons. Utensilis. Objectes ma-
nufacturats en estones de lleure.
5. Agricultura. Bines per a les diferents operacions agrícoles.
Arades. Jous. Premses i trulls. Models de cellers, graners, etc. Cups.
Bótes, botes, etc.
6. L'explotació del bosc. Bines dels diferents oficis bosquerols
(talladors, llenyataires, rodors, serradors, carboners, etc.). Models de
llurs cabanes. La indústria suro-tapera.
7. Molinaria. Moles de mà, molins mecànics, rodes, etc.
8. Indústria del lli i del cànem. Bines per a les diferents etapes
de llur preparació (bregar, cardar, etc.). Filar: formes de fusos, filoses,
debanadores, etc. Teixir: antics telers de mà; mostres de teixits popu-
lars (roba blanca, vànoves, mantes, alforges, etc.). Fer puntes: el coi-
xí, els patrons, les puntes.
9. Ceràmica: aparells del terrisser i rajoler; tipus produïts. Ciste-
lleria: eines; coves, cistells, estores, etc. Corders i espadenyers: ei-
nes i productes. Cristalleria: eines i productes.
10. Bines i productes d'altres oficis (ferrers, fusters, tintorers,

adobadors de pells, basters, sabaters, etc.). Símbols, rètols, marques, etc.

11. Transports. Carretes, carros, tartanes, etc. Bast, sàrries, alforges, àrguens, etc. Collars, picarols, guarniments, mosquiteres, etc. Aolicacions de cuir retallat a les veles dels carros.

12. Fotografies, dibuixos, esquemes, etc. referents a tots els extrems anteriors.

11) Festes i diades

1. Objectes propis de cada festa de l'any (figures de pessebre, pessebres, caretes, disfresses, palmes, xarracs, vestits dels *Nicolaus* i les *Lúcies*, etc.). Bormes de menjars propis de diades (tortells, mones, el peix amb l'ull de vidre, etc.).

2. Objectes propis d'aplecs (tir a la rodella, la virolla, etc.). Gegants, nanos, balls que van a les processons (cavallets, diables, etc.).

3. Fotografies, dibuixos, etc. de les festes compreses en els apartats anteriors i dels objectes que s'hi usen.

12) Jocs, esports i danses

1. Objectes usats en els jocs i esports de les persones grans (daus, cartes, bitlles, botxes, la barra, etc.).

2. Objectes propis de danses (vestits i ornamentació, presents a la balladora, etc.).

3. Fotografies i dibuixos referents a jocs, esports i danses. (Vegi's el «Manual» pàgs. 28-30 i Apèndix III).

Les remeses de materials, consultes i correspondència deuen ésser adreçades al Director de l'«Arxiu d'Etnografia i Folklore de Catalunya»: *Facultat de Filosofia i Lletres, Universitat de Barcelona*.

CRÓNICA

EXCURSIONS FETES. —El dia 30 de setembre la S. E. de la Joventut Nacionalista de Rubí (soci col·lectiu del nostre Centre) efectuaren una excursió a la Costa Brava, Blanes i Santa Cristina, havent-hi representació d'aquest Centre.

—El dia 6 d'agost tingué lloc l'excursió a Matadepera, camí dels Monjos, de la Soleia, Sta. Agnès i cân Pèlacs.

—Festes de la Mare de Déu d'Agost: Durant aquests dies es portaren a terme diverses excursions, no sols les anunciades i per tant oficials del Centre, sinó bon nombre de bones excursions particulars improvisades que senyors socis freturosos de seguir món, aprofitant l'avinentesa dels quatre dies de festa que disposaven la major part dels terrassencs.

Amb aquest precedent, doncs, no és d'extranyar que es veiessin força concorregudes excursions com la del Canigó, que es portà a cap amb poques variants a l'itinerari anunciat; com la del Montseny, seguint Tagamanent, Matagalls, Agudes, Turó de l'Home i Montnegre; la de Guardiola, Saldes, Gòsol, bosc i Santuari del Gresolet, Fonts del Bastareny i Bagà, i com a plat fort, sinó per la quantitat dels assistents, sí per la qualitat del trancorregut, fou l'excursió a les Maleïdes ascendint al Pic d'Aneto, resseguint diversos pics, tenint per base de sortida el xalet refugi de la Renclusa i terminant aquesta interessant excursió recurrent bona part de la Vall d'Aran.

Aquestes foren les anunciades; en quant a les particulars cal esmentar entre les més notables la d'un grup de joves animosos que travessant el Cadí, passant per Puigcerdà arribaren al Roselló; altres a Núria i Ull de Ter; qui per la Costa.

—El dia 20 d'agost, per a reposar de les fatigues dels darrers dies va fer-se una excursió senzilla: al Pantan de cân Bogunyà, Font de la Bardissa, cân Candi, cân Roure i Matadepera.

—Per a seguir d'entrenament i en ordre progressiu, el dia 27 d'agost s'efectuà una excursió a Les Fonts, font de cân Corbera i cân Amat de les Farines.

—Per a visitar el Castell i la ben notable platja de Castelldefels, fou disposat el dia 3 de setembre, essent força crescut el nombre de socis que concorregueren a n'aquesta excursió ben estiuenca.

—L'excursió que estava anunciada pel dia 9 de setembre, es cregué convenient suspendre-la, atenent els precs de la premsa de Barcelona, ja que en aquella data tenien lloc a Barcelona els Concursos Internacionals de Rem, fet memorable pels que viuen la vida dels esports.

—El dia 17 de setembre va portar-se a cap per un bon grup de jove del Centre, l'excursió anunciada al Montcau i Font del Forat, adjuntant-se després amb el C. E. Barcelonetà, quins socis, acompanyats per alguns individus del nostre Centre, seguiren les serralades del Sant Llorenç.

—Ben concorreguda fou també l'excursió a Canet de Mar i Castell de Santa Florentina, que tingué lloc el dia 24 de setembre.

—DEL CENTRE EXCURSIONISTA BARCELONETÀ.—Amb motiu de festejar la primera sortida del Banderí d'aquest floreixent C. E., fórem convidats a pendre part a l'excursió i demés actes que havien de tenir lloc el dia 17 de setembre, baix el programa que galantment ens fou remés. No cal dir que alguns socis acompanyaren els amics barcelonins entusiastes de l'excursionisme i demostrant ensems que saben fer les festes completes, puix saberen donar-hi aquest regust de modernitat intercal·lant-hi salts a la corda, d'alçada, curses, etc., prenent-hi part en alguna d'aquestes proves, socis del nostre Centre, poguent-ne copsar dos premis, En Griera el primer de salts d'alçada amb impuls i En Roig el primer en la cursa de 100 metres. Felicitem a tots els guanyadors i en especial als organitzadors, a quins desitgem que el Banderí que sortí a ple aire per primera vegada, puguin portar-lo ben alt sempre pel bé de l'Excursionisme.

—DE L'ESCOLA D'ISTIU DE FOTOGRAFIA DE LA MANCOMUNITAT.—Alguns alumnes d'aquesta Escola, entre quins hi sobressortia el bell sexe, han fet dues visites a n'aquesta ciutat acompanyats del seu professor En Jaume Ribera. En la primera, dia 6 d'agost, visitaren les Esglésies romàniques de Sant Pere, d'on tregueren fotografies ben notables; alguna d'elles ha sigut exposada ja a Barcelona, i honorant-nos visitant ensems el nostre hostatge. La segona visita l'efectuaren el dia 17 de setembre, passant breus instants en la ciutat nostrada i dirigint-se a l'Obac on romangueren tot el dia.

—En la nit del 22 de setembre, se celebrà Junta General ordinària per a la renovació de càrrecs en el Consell directiu.

Després d'algunes manifestacions de diferents socis, foren elegits per unanimitat els senyors següents: Francisco Pí de la Serra,

President; Rafel Roig, Vice-Secretari; Evarist Rigol, Arxiver; Josep Alavedra, Vocal d'Organització d'Excursions; Pere Salom, Vocal d'Arxiu; D. Palet i Barba, Vocal comissionat d'Estudis Naturals i A. Boada i Lladó, Vocal comissionat d'Arqueologia, Història i Art.

La Junta del nostre «Centre» queda constituïda de la següent forma:

President: Francisco Pi de la Serra.

Vice-President: Pau Gorina.

Secretari: Antoni Escudé.

Vice-Secretari: Rafel Roig.

Arxiver: Evarist Rigol.

Tresorer: Miquel Abad.

Vocal d'Organització d'Excursions: Josep Alavedra.

» d'Esports de Neu i d'Alta Muntanya: Pere Arch.

» de la Secció d'Atletisme: Rossend Grané.

» comissionat d'Estudis Naturals: D. Palet i Barba.

» » d'Arqueologia, Història i Art: A. Boada i Lladó.

» d'Arxiu: Pere Salom.

Manca encara el nomenament de vocal de la Secció de Fotografia, a la qual queda l'albir de designar-lo.

ANUNCI D'EXCURSIONS

SUBSTITUCIO DE LA FULLA V DE L'ANY XII

DIA 8 D'OCTUBRE

EXCURSIÓ AL DOLMEN DE PEDRA GENTIL

Montcada, Sant Celoni, Olzinelles, Dolmen de Pedra Gentil, Vallgorquina, Collsacreu, Arenys de Munt, Arenys de Mar i Barcelona

Sortida de Terrassa a les 6'10 pel Nord. Sortida d'Arenys a les 5'55 tarda. Pressupost aproximat: 9 pessetes. Portar-se provisions.

Inscripció: divendres dia 6 :: Vocal: N'Isidre Padrós.

DIA 15 D'OCTUBRE

Excursió a l'Obac, Rellinàs i Monistrol

Sortida a les 5. Portar-se provisions. Pressupost: 1'55 pts.
Preparatòria, divendres dia 13 :: Vocal: En Joan Font.

DIA 22 D'OCTUBRE

Excursió-visita a les Obres del Port de Barcelona

Aquesta visita, que promet ésser interessantíssima, se'n donaran tota classe de detalls d'organització el dia de la inscripció, dimarts dia 17.
Vocal: En Miquel Abad.

DIA 29 D'OCTUBRE

EXCURSIÓ DE MUNTANYA A MONTSERRAT

Colònia Puig, Santa Cecília, Canal, Sant Geroni, Sant Joan, Sant Miquel, Santa Cova, El Cairat, La Puda i Olesa

Sortida de Terrassa pel Nord, en el tren de les 7. Sortida d'Olesa en el tren de les 7 tarda.
Pressupost: 5 pessetes. Portar-se la minestra.
Preparatòria: divendres, 27. :: Vocal: N'Isidre Suana.

DIA 5 DE NOVEMBRE

Excursió a Can Torres, Coll de Grua, Gorc del General, Castellasses, Canal Gran, Sot de Matalonga, Les Arenes, Riu Ripoll, Sant Feliu del Recó, Girabau i Matadepera

Sortida a les 5 aprofitats.
Preparatòria: divendres 3 :: Vocal: En Josep Alavedra.

DIA 12 DE NOVEMBRE**EXCURSIÓ A LES COSTES DE GARRAF**

Gavá, Castelldefels, Dunes, Garraf i Vallcarca

En el trajecte es procurarà visitar detingudament les Dunes de Castelldefels i les Fàbriques de Ciments de Vallcarca. Sortida pels F. C. de Catalunya a les 8 matí. Provisions per a tot el dia.

Preparatòria, dimarts 7. :: Vocal. En Vicents Torrella.

DIA 19 DE NOVEMBRE**Excursió al castell de Castellar i Castellar-Vell**

Sortida les 5 del matí, aprovisionats.

Preparatòria: divendres 17. :: Vocal: En Josep Reig.

DIA 26 DE NOVEMBRE

Excursió a can Farrés, Font de Lladern, Font de la Riba, Les Foradades, Font del Truncó, Alzina del Vent, i can Boguñá

Sortida a les 6 del matí, portant-se la minestra.

Inscripció: divendres 24 :: Vocal: En Rafel Roig.

TOT BON EXCURSIO-
NISTA GASTA XOCO-
:: LATA I BOMBONS ::

Piera i Brugueras

ESPORTMANS

Articles d'esport, motxilles, bandes i demés accessoris propis per a excursionistes :: Pilotes de futbol, patinatge, Hockey, Boxa, Atletisme, etc., etc. Baster :: Tapicer :: Guarnidor d'autos

SACUND CABA

Font-vella, 13 - Teléfon 6377

CASA ROCABERT

RAVAL, 21

Si voleu comprar en bones condicions no descuideu de visitar aquesta casa. Grans existències en sedes, llanes, lliberts i percals :: Ultimes novetats.

M. Abad Ribera

PUES I LLIÇOS PER A TEIXITS
FILFERROS DE TOTES CLASSES

TOPETE, 1 :: TELÉFON 5774

COTXERIA D'EN
Salvador Duràn

CARRUATGES A LES ESTACIONS
A TOTES LES HORES DE TREN

Plaça d'En Zamenhof, 3 :: Teléf. 5812

Si no pot llegir bé això es que necessita usar ulleres, dirigeixi's a la casa

JOSEP BALADA

SUCCESSOR DE PERE CULELL

Font-vella, 10

Teléfon, 6399

Joiaria, Bi-uteria, Optica-Bessons prismàtics - Gafes per a el sol - Altimètrics - Contapassos, etc. etc.

Representant de l'acreditada casa
F. de P. CARRERAS de Barcelona

Casa PRATS

SABATERIA

CALÇATS DE TOTES CLASSES

ESPECIALITAT EN LA MIDA

SEMPRE MODELS NOUS

CAFES TORREFACTES

MARACAIBO

GABATXONS, 2

Xocolates, Sucres, Thes i Bombons fins

ARXIU

ES REPARTEIX DE FRANC ALS SE-
NYORS SOCIS DEL CENTRE EXCUR-
SIONISTA DE TERRASSA

SUSCRIPCIO: TERRASSA, 9 pessetes anyals

FORA, 10 » »

ANUNCIS

CONDICIONS VENTATJOSSES